

Entä saavutettavuus?

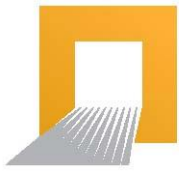
Ohje kulttuurikohteen saavutettavuudesta viestimiseen

Aura Linnapuomi ja Outi Salonlahti

Kulttuuria kaikille
Kultur för alla
Culture for All

Kulttuuria kaikille -palvelu
Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry
Kaapelitehdas, Tallberginkatu 1 / 48, 00180 Helsinki

www.kulttuuriakaikille.fi
www.kulturforalla.fi
www.cultureforall.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Entä saavutettavuus? Ohje kulttuurikohteen saavutettavuudesta viestimiseen

Kulttuuria kaikille -palvelun julkaisuja 2/2015

Kirjoittajat: Aura Linnapuomi ja Outi Salonlahti

Kustantaja: Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry

1. painos

ISBN 978-952-6677-18-7 (PDF, suomenkielinen)

ISBN 978-952-6677-19-4 (DOC, suomenkielinen)

ISBN 978-952-6677-31-6 (nidottu, ruotsin- ja suomenkielinen)

ISBN 978-952-6677-30-9 (PDF, ruotsinkielinen)

ISBN 978-952-6677-29-3 (DOC, ruotsinkielinen)

ISSN 2341-913X

© Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry ja kirjoittajat

Sisällys

1 Johdanto	4
2 Saavutettavuustietojen tuottaminen	5
2.1 Mitä saavutettavuustietoja tulisi kertoa?	5
2.1.1 Kerro ainakin nämä saavutettavuustiedot	6
2.1.2 Muut saavutettavuustiedot	13
3 Mihin saavutettavuustiedot laitetaan?	17
Lähteet.....	19

1 Johdanto

Tämä ohje on suunnattu kaikenlaisille kulttuuritoimijoille. Ohje auttaa saavutettavuustietojen tuottamisessa ja kertomisessa. Saavutettavuustietojen kertominen auttaa kaikkia kävijöitä arvioimaan, kuinka helppoa tiloissa toimiminen ja palveluiden käyttäminen on. Tietojen avulla kävijät voivat suunnitella käyntiään ja arvioida, tarvitsevatko mukaan esimerkiksi apuvälineitä tai avustajaa.

Saavutettavuus on laaja käsite. Sen rinnalla käytetään usein käsitettä esteettömyys. Tässä ohjeessa saavutettavuus-käsite kattaa sekä rakennetun ympäristön ja tilojen esteettömyyden että palveluiden ja viestinnän saavutettavuuden.

Kulttuurikohteissa on toteutettu runsaasti erilaisia saavutettavuutta lisääviä ratkaisuja. Niistä kertominen edistää yhdenvertaisuutta. Lisäksi saavutettavuusratkaisuista kertominen voi lisätä palvelujen käyttöä ja tuoda uusia kävijöitä. Tietojen kertomisen tulisi olla osa perusviestintää, mutta samalla se on myös kilpailuvaltti!

Ohjeessa on listattuna paljon saavutettavuuteen liittyviä asioita. Ethän lannistu, vaikka kohteessasi kaikki ei vielä olisi saavutettavuuden kannalta kunnossa. Saavutettavuutta voi parantaa pieninkin askelin, eikä kaikkea tarvitse toteuttaa kerralla. Lisäksi on hyvää palvelua kertoa rehellisesti mahdollisista osallistumista haittaavista esteistä. Esteiden esiin tuominen on positiivinen viesti, sillä se kertoo avoimuudesta sekä saavutettavuuden merkityksen tiedostamisesta.

Saavutettavuustietojen kertominen on osa saavutettavan viestinnän kokonaisuutta, johon liittyy myös esimerkiksi viestinnän visuaalinen ja kielellinen selkeys. Lisätietoa ja ohjeita saavutettavan viestinnän toteuttamiseen löytyy Kulttuuria kaikille -palvelun julkaisusta *Viestintää kaikille – saavutettavan viestinnän opas kulttuuritoimijoille* (Salo 2013). Julkaisu on luettavissa verkossa osoitteessa:

www.kulttuuriakaikille.info/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat_viestinta.

Entä saavutettavuus? -ohje perustuu Kulttuuria kaikille -palvelun julkaisun *Tapahtumia kaikille! Opas saavutettavan kulttuurifestivaalin järjestämiseen* (Kaartinen & Linnapuomi 2014) lukuun ”3.2 Tiedot tapahtuman saavutettavuudesta”. Julkaisu on luettavissa verkossa osoitteessa:

www.kulttuuriakaikille.info/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat_festivaalit.

Ohjeen työstämisessä ovat auttaneet kulttuurialan toimijat sekä Invalidiliiton Esteettömyyskeskus ESKE. Lämmin kiitos kaikille avusta!

2 Saavutettavuustietojen tuottaminen

Saavutettavuustiedot annetaan sanallisesti. Tekstin yhteydessä kannattaa lisäksi käyttää saavutettavuussymboleja. Symbolit tukevat ymmärtämistä ja selkeyttävät tekstiä. Lisäksi voi käyttää valokuvia, sillä ne konkretisoivat saavutettavuustietoja ja voivat auttaa ratkaisujen tunnistamisessa paikan päällä.

Saavutettavuussymboleja on vapaasti ladattavissa ei-kaupallisiin tarkoituksiin:

- Kulttuuria kaikille -palvelun symbolipankissa
www.kulttuuriakaikille.info/saavutettavuus_symboleja_viestintaan_kulttuuria_kaikille_palvelun_symbolipankki
- Helsingin kaupungin kuvasymbolit -sivustolla
www.hel.fi/hki/hkr/fi/Helsinki+kaikille/Kuvasymbolit

Ennen saavutettavuustietojen antamista tiloja on tarkasteltava esteettömyysohjeistusten avulla. Jos tilat todetaan pääosin ohjeistusten mukaisiksi, voidaan viestinnässä kertoa esimerkiksi, että ”Kirjastoon on esteetön sisäänkäynti”, tai että ”Teatterissa on esteetön wc”. Lisäksi on tärkeää kertoa esteettömän sisäänkäynnin ja wc:n sijainti, sekä mahdolliset tarkennukset siitä, millaisia puutteita sisäänkäynnin tai wc-tilan esteettömyydessä on.

2.1 Mitä saavutettavuustietoja tulisi kertoa?

Saavutettavuudesta kannattaa kertoa monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti. Seuraaviin taulukoihin on listattu mitä saavutettavuustietoja kannattaa kertoa. Lisäksi taulukoissa on yksityiskohtaiset ohjeet tietojen kertomiseen.

Ensimmäisen taulukon vasemmanpuoleisessa sarakkeessa on ohjeet siihen, kuinka saavutettavuudesta voi kertoa silloin, kun se toteutuu pääosin ohjeistusten mukaisesti. Sarakkeessa on jokaista saavutettavuustietoa koskeva symboli, ”esimerkkilause” ja lisäksi avaus siitä, millä tavalla esimerkkilauseita kannattaa tarkentaa. Oikeassa sarakkeessa annetaan ”esimerkkilauseita”, joita voi käyttää silloin kun saavutettavuus ei toteudu.

Ensimmäisessä taulukossa on myös esteettömyysohjeistuksia, joiden avulla tiloja voi tarkastella ennen tietojen kertomista. Esteettömyysohjeistukset pohjautuvat julkaisuihin *Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle* (Ruskovaara 2009), *Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Tiedonkeruulomake* (Invalidiliitto 2009) sekä *Esteettömyysopas. Mitä. Miksi. Miten* (Pesola 2009).

2.1.1 Kerro ainakin nämä saavutettavuustiedot

<p>Saavutettavuus toteutuu pääosin</p> <p>Tässä sarakkeessa on saavutettavuustietoja koskevia symboleja, ”esimerkkilauseita” ja niiden tarkennusohjeita. Lisäksi sarakkeessa on esteettömyysohjeistuksia, joiden avulla tilojen saavutettavuutta voi tarkastella ennen tietojen kertomista.</p>	<p>Saavutettavuus ei toteudu</p> <p>Tässä sarakkeessa on ”esimerkkilauseita” ja niiden tarkennusohjeita. Saavutettavuussymbolia ei käytetä.</p>
<p>Esteetön sisäänkäynti</p> <p><i>Tiloihin tai tapahtuma-alueelle on esteetön sisäänkäynti.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kerro esteettömän sisäänkäynnin sijainti. • Kerro mahdolliset puutteet sisäänkäynnin esteettömyydessä, kuvitteellinen esimerkki: <ul style="list-style-type: none"> ○ Sisäänkäynnin oven kynnys on 30 mm korkea ja oviaukon leveys on vain 800 mm. <p>Esteettömän sisäänkäynnin ohjeistuksia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ulko-oven edessä on 1800 mm x 1800 mm kokoinen tasanne. • Kynnysten korkeus on enintään 20 mm. • Oven kulkuaukon vapaa leveys on vähintään 850 mm. • Oven sisäpuolella (koskee myös tuulikaappia) on vapaa tila, jonka halkaisija on 1500 mm. • Ovi on automaattisesti aukeava tai kevyt avata.¹ 	<p><i>Esteetöntä sisäänkäyntiä ei ole.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuvaile sisäänkäyntiä, kuvitteellinen esimerkki: <ul style="list-style-type: none"> - Sisäänkäynnille johtaa kahdeksan porraskelmaa.

¹ Pesola 2009, 36.

- Käsin avattavan oven vieressä (aukeamispuolella) on vapaata tilaa vähintään 400 mm, jotta oven saa auki myös pyörätuolissa istuen.
- Oven vedin, ovenavauspainikkeet ja ovikellot sekä -puhelimet ovat 850–1000 mm korkeudella.² Ovikellot ja -puhelimet eivät ole 400 mm lähempänä nurkkaa, pilaria tai muuta estettä.³
- Ei tasoeroja tai vähäisissä tasoeroissa on loiva luiska, enintään 8 %. Jos luiska on ulkotiloissa, ja sitä ei ole katettu ja lämmitetty, tulee luiskan olla loivempi.⁴
- Yli 1000 mm:n tasoeroissa on hissi tai porrastus.

Esteetön wc

Tiloissa tai tapahtuma-alueella on esteetön wc.

Esteetöntä wc:tä ei ole.

- Kerro myös esteettömän wc:n sijainti.
- Kerro mahdolliset puutteet wc-tilan tai -tilojen esteettömyydessä, kuvitteellinen esimerkki:
  - Tiloissa on ohjeistuksia pienempi oikeakätinen wc (wc-istuimen vieressä on pelkästään oikean käden puolella vain 600 mm vapaata tilaa).

Esteettömän wc-tilan ohjeistuksia

- Oven vapaa kulkuaukko on vähintään 850 mm.
- Kynnysten korkeus on enintään 20 mm.
- Oven sisäpuolella (saranapuolella) on vaakasuuntainen vedin 800 mm korkeudella lattiasta
- Wc-tilassa on vapaata tilaa kääntymiseen halkaisijaltaan 1500 mm.

² Invalidiliitto ry 2009, välilehti 3.

³ Pesola 2015.

⁴ Pesola 2009, 36.

- Wc-istuimen vieressä on vapaata tilaa vähintään 800 mm mitattuna alas lasketun käsituon reunasta seinään⁵. Tiloissa on oltava joko yksi esteetön wc, jossa on vähintään 800 mm istuimen molemmilla puolilla, tai kaksi wc:tä, joista toinen on oikea- ja toinen vasenkätinen, eli vain istuimen toisella puolella on vähintään 800 mm tilaa.
- Pesualtaan yläreunan korkeus on 800 mm ja altaan alla olevan vapaan polvitilan korkeus on vähintään 670 mm tai pesuallas säädettävää mallia.
- Wc-istuimessa on molemmilla puolilla ylösnostettavat käsituet.⁶
- Wc-paperiteline, saippuateline ja käsipyyhkeet ovat 900 mm käyttökorkeudella lattiasta ja sijoitettu niin, että niitä on helppo käyttää myös pyörätuolista käsin.⁷
- Esteettömiin wc-tiloihin tulee olla pääsy sukupuolesta riippumatta. Esimerkiksi vammaisen henkilön apunaan käyttämä avustaja saattaa olla vastakkaista sukupuolta.

Esteettömät autopaikat

Esteettömät autopaikat

- Kerro esteettömien autopaikkojen määrä ja sijainti.
- Kerro myös mahdolliset puutteet autopaikkojen esteettömyydessä, kuvitteellinen esimerkki puutteista:
  - Esteettömän autopaikan etäisyys esteettömästä sisäänkäynnistä on noin 50 m.

Esteettömiä autopaikkoja ei ole.

- Kerro tarjolla olevista muista pysäköintimahdollisuuksista.

Esteettömän autopaikan ohjeistuksia

- Pysäköintiruutu on leveydeltään vähintään 3600 mm ja pituudeltaan vähintään 5000 mm.
- Sijainti on mahdollisimman lähellä esteetöntä sisäänkäyntiä.

⁵ Ruskovaara 2009, 94

⁶ Invalidiliitto ry 2009, välilehti 16.

⁷ Invalidiliitto ry 2009, välilehti 16 ja Ruskovaara 2009, 94.

- Esteettömältä autopaikalta on esteetön kulku esteettömälle sisäänkäynnille.
- Kulkuväylän pinta on kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton.
- Autopaikat on merkitty kansainvälisellä ISA-tunnuksella ja muilla asianmukaisilla tunnuksilla.⁸

Kulkureitit

Kulkureitit ovat esteettömiä.

- Kerro mahdolliset puutteet liikkumisen esteettömyydessä (sekä ulko- että sisätiloissa), kuvitteellinen esimerkki puutteista:
  - Kulkuväylät tapahtuma-alueella osittain soraa ja hiekkaa.
  - Käytävä saliin on vain 850 mm leveä.

Kulkureitit eivät ole esteettömiä.

- Kuvaile kulkureittejä, kuvitteellinen esimerkki kulkureittien kuvailusta:
  - Tiloja on useassa eri kerroksessa. Kerrosten välillä ei ole hissiä. Huoneiden välillä olevat kynnykset ovat hyvin korkeita. Klubi-tilaan on kolme porrasaskelmaa.

Esteettömien kulkuväylien ohjeistuksia

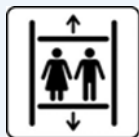
- Kulkuväylä on sisätiloissa vähintään 900 mm leveä, jolloin väylällä mahtuu kulkemaan pyörätuolia tai muuta apuvälinettä käyttävä henkilö, mutta ohittamiselle ei jää tilaa (huom: jos kulkuväylä kääntyy suorassa kulmassa, tulee kulkuväylän leveyden olla käännöksessä 1200 mm, jotta tilaa on riittävästi).
- Ulkotiloissa kulkuväylä on vähintään 1500 mm leveä⁹.
- Jotta kaksi pyörätuolia käyttävää henkilöä voivat kohdata kulkuväylällä, tulee kulkuväylän leveyden olla vähintään 1800 mm.¹⁰
- Mahdollisia kulkuväylillä olevia oviaukkoja, kynnyksiä sekä muita tasoeroja koskevat samat ohjeistukset kuin edellä esteettömän sisäänkäynnin kohdalla.

⁸ Ruskovaara 2009, 52.

⁹ Ruskovaara 2009, 42.

¹⁰ Invalidiliitto ry 2014.

Hissi

Tiloissa on hissi.

- Kerro myös hissien sijainti.
- Kerro mahdolliset puutteet hissien esteettömyydessä, kuvitteellinen esimerkki puutteista:
  - Hissin syvyys on 1300 mm ja leveys 1000 mm. Painikkeet ovat 1000 mm – 1200 mm korkeudella.

Tiloissa ei ole hissiä.

Esteettömän hissien ohjeistuksia

- Ovi on automaattisesti aukeava tai kevyt avata.
- Hissin syvyys on vähintään 1400 mm ja leveys vähintään 1100 mm¹¹.
- Oven vapaa kulkuaukko on vähintään 900 mm¹².
- Hissin oven edessä on tasanne, jonka halkaisija on vähintään 1500 mm.
- Kaikki painikkeet ovat 900–1100 mm korkeudella.
- Hissin painikkeet ja kerrosnumerot ovat koholla eli käsin tunnistettavissa.¹³

Pyörätuolipaikat

Katsomossa on pyörätuolipaikkoja.

- Kerro myös pyörätuolipaikkojen määrä sekä paikkojen sijainnit. Kerro lisäksi, jos pyörätuolipaikan tarpeesta täytyy ilmoittaa etukäteen esimerkiksi lipun varaamisen yhteydessä.
- Kerro myös mahdolliset puutteet pyörätuolipaikkojen esteettömyydessä,

Katsomossa ei ole pyörätuolipaikkoja.

¹¹ Pesola 2009, 36.

¹² Invalidiliitto ry 2009, välilehti 6.

¹³ Invalidiliitto ry 2009, välilehti 6.

kuvitteellinen esimerkki puutteista:

- Paikkojen vapaan tilan leveys on 800 mm ja vapaan tilan syvyys 1300 mm.

Esteettömän paikan (pyörätuolipaikan) ohjeistuksia

- Pyörätuolipaikalle on esteetön kulkureitti.
- Pyörätuolipaikan vapaan tilan leveys on vähintään 900 mm.
- Pyörätuolipaikan vapaan tilan syvyys on vähintään 1400 mm.¹⁴
- Pyörätuolipaikan takana olisi hyvä olla tilaa ohittamiseen vähintään 900 mm¹⁵.

Katsomokoroke

Seisomakatsomossa on luiskalla varustettu pyörätuolia käyttäville asiakkaille tarkoitettu katsomokoroke.

- Kerro myös katsomokorokkeen sijainti.
- Kerro myös mahdolliset puutteet katsomokorokkeen esteettömyydessä, kuvitteellinen esimerkki puutteista:
  - Katsomokorokkeelle johtava luiska on jyrkkä (15 %).

Seisomakatsomossa ei ole katsomokoroketta.

Katsomokorokkeen ja luiskan ohjeistuksia

- Katsomokorokkeella ja sinne johtavalla luiskalla on 50 mm suojariekat, jottei niiltä ajaudu ulos.¹⁶
- Luiskan kaltevuus on enintään 8 %. (Esimerkiksi, jos korkeuseroa on metri, luiskan pituuden tulee olla yli 12 metriä.)
- Luiska on pinnaltaan kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton.
- Luiska erottuu tummuuskontrastina kulkuväylästä.
- Katsomokorokkeella on kaiteet.

¹⁴ Invalidiliitto ry 2009, välilehti 10.

¹⁵ Rakennustietosäätiö 2007.

¹⁶ Ruskovaara 2009, 76–77.

Induktiosilmukka

Käytössä on induktiosilmukka.

- Kerro myös, missä tiloissa induktiosilmukka on käytössä.

Käytössä ei ole induktiosilmukkaa.

Mikä on induktiosilmukka?

Induktiosilmukka tai muu äänensiirtojärjestelmä palvelee kuulokojetta käyttäviä henkilöitä. Esimerkiksi asiakaspalvelijan tai esiintyjän mikrofoniin tuottama ääni siirtyy induktiosilmukan avulla suoraan kuulokojeeseen, eivätkä mahdolliset hälyäänet haittaa kuulemista. Mikrofonin käyttö esityksessä tai palvelutilanteessa on välttämätöntä, jotta induktiosilmukasta olisi hyötyä.

Induktiosilmukka on hyvä asentaa ainakin lipunmyyntipisteeseen, infopisteeseen, katsomoon tai sen osaan sekä tarvittaessa esiintymislavalle¹⁷. Induktiosilmukka voi olla asennettuna kiinteäksi osaksi tilaa, tai se voi olla tilapäiseen käyttöön tarkoitettu kannettava silmukka, tai akkukäyttöinen siirrettävä palvelupistesilmukka. Yleensä kiinteä induktiosilmukka on kytketty käytössä olevaan äänentoistojärjestelmään.¹⁸

Avustajan ja tulkin maksuton sisäänpääsy

Avustaja ja tulkki pääsevät sisään maksutta.

Avustajat ja tulkit

Vammaisen henkilön avustaja voi olla esimerkiksi liikkumisesteisen henkilön avustaja, näkövammaista henkilöä avustava opas tai kehitysvammaista henkilöä avustava ohjaaja. Tulkki voi olla esimerkiksi viittomakielen tulkki, kirjoitustulkki tai puhetulkki.

Avustajan ja tulkin sisäänpääsyn tulee aina olla maksuton. Mikäli kävijä joutuu maksamaan avustajansa tai tulkinsa sisäänpääsymaksun, hän joutuu eriarvoiseen asemaan maksaessaan kaksinkertaisen sisäänpääsyn.

¹⁷ Linnapuomi, Paqvalén, Salovaara ja Turpeinen 2014, 6.

¹⁸ Kuuloliitto ry 2014 ja Kuulokynnys 2014.

Keneltä voi kysyä lisätietoa saavutettavuudesta (puhelinnumero ja sähköpostiosoite)?

2.1.2 Muut saavutettavuustiedot

Yllä olevien saavutettavuuden perustietojen lisäksi kannattaa antaa mahdollisuuksien mukaan myös muita tietoja. Esimerkiksi tarjolla olevista tulkkauksista ja apuvälineistä kannattaa kertoa.

Lainattavat apuvälineet

Tarjolla on lainattavia apuvälineitä.

- Kerro mitä apuvälineitä voi lainata ja mistä.

Apuvälineet

Lainattavia apuvälineitä voivat olla esimerkiksi kävelykepit, rollaattorit, pyörätuolit, lastenrattaat, taskulamput ja suurennuslasit. Myös mukana kannettavista tuoleista on hyötyä esimerkiksi museoissa ja tapahtuma-alueilla.¹⁹

Palvelut näkövammaisille henkilöille

Näkövammaisille henkilöille suunnattuja palveluja.

- Kerro mitä palveluja.

¹⁹ Salovaara 2014, haastattelu 19.5.2014.

Mitä ovat näkövammaisille henkilöille suunnatut palvelut?

Näkövammaisille henkilöille suunnattuja palveluja voivat olla esimerkiksi kosketeltavat esineet tai taideteokset, sanakartat²⁰, kohokartat, kuvailutulkkaus ja pistekirjoitus. Näkövammaisia henkilöitä hyödyttää myös mahdollisuus saada esimerkiksi käsiohjelma tai libretto etukäteen esteettömänä tekstitiedostona. DOC- ja RTF-muotoiset tiedostot sekä HTML-tekstiversiot ovat esteettömiä. Usein käytetty PDF-tiedostomuoto ei ole esteetön ruudunlukuohjelmaa käyttävän näkövammaisen henkilön kannalta, eli sille tulisi aina olla tarjolla vaihtoehtoinen esteetön tiedostomuoto tai HTML-tekstiversio.

Viittomakieliset tai viittomakielelle tulkatut palvelut

Viittomakielistä tai viittomakielelle tulkattua ohjelmaa tai palvelua.

- Kerro mitä ohjelmaa ja ohjelman ajankohta.
- Kerro mitä palveluja.
- Kerro millä viittomakielellä ohjelma tai palvelu on tai mille viittomakielelle tulkataan (esim. suomalainen viittomakieli tai suomenruotsalainen viittomakieli).

Palveluita viittomakielellä tai viittomakielelle tulkattuna

Viittomakielinen palvelu on alkukieleltään viittomakielistä. Esimerkiksi asiakaspalvelun, esitysten, opastusten tai videoiden alkukieli voi olla viittomakieli. Viittomakieliset palvelut on mahdollista tulkata puhutulle kielelle, jolloin ne ovat paremmin niiden henkilöiden saavutettavissa, jotka eivät ymmärrä viittomakieltä.

Palveluita voi olla tarjolla myös viittomakielille tulkattuina. Viittomakielille tulkatuissa esityksissä, keskustelutilaisuuksissa, opastuksissa tai elokuvissa viittomakielen tulkki viittoo reaaliaikaisesti yleisölle puheen sekä välittää äänimaailmaa.

Suomessa käytetään kahta viittomakieltä, suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä. Viitottuja ilmaisukeinoja on muitakin, kansainväliset viittomat ja viitottu puhe. Tulkkausmuodon valinta tapahtuu aina käyttäjäryhmän mukaan.

²⁰ Sanakartat ovat äänireittikarttoja. Sanakartassa on sanallisia neuvoja tapahtuman olennaisten palvelujen (kuten wc-tilat, eri salit, ravintoja jne.) löytämisestä ja sijainnista. Sanakartan voi kuunnella ja tallentaa verkkosivuilta, ja esimerkiksi näkövammaisen henkilö voi kuunnella sitä kulkiessaan. Lähde: Markkula 2014, sähköpostihaastattelu 5.5.2014.

Kuvailutulkkkaus

Kuvailutulkattua ohjelmaa tai palveluja.

- Kerro mitä ohjelmaa ja ohjelman ajankohta.
- Kerro tarvittavat lisätiedot kuten se, mistä kuvailutulkkkauskuulokkeet saa lainata ja mihin aikaan tulkkaus alkaa kuulua kuulokkeista.
- Kerro mitä palveluja.

Mitä on kuvailutulkkaus?

Kuvailutulkki kertoo ohjelman tai teoksen ulkoasusta siten, että näkövammaisen henkilö voi saada siitä mahdollisimman samanlaisen käsityksen kuin näkevä henkilö. Kuvailutulkkaus tarkoittaa visuaalisesti välittyvän informaation kielentämistä puheeksi²¹.

Kuvailutulkkauksen voi järjestää esimerkiksi esitykseen tai elokuvaan. Tällöin kuvailutulkki kuvailee mm. lavastusta, puvustusta, liikkeitä sekä juonellisia tapahtumia. Opastetuilla kierroksilla kuvailutulkki kertoo esimerkiksi rakennusten, esineiden tai taideteosten koosta, muodoista ja väreistä.

Tekstitys

Tekstitettyä ohjelmaa.

- Kerro mitä ohjelmaa ja ohjelman ajankohta.
- Kerro millä kielillä tekstitys on tarjolla ja mikä on ohjelman alkuperäiskieli.

Mitä on tekstitys?

Tekstitystä voidaan järjestää esimerkiksi esityksiin. Tekstitys valmistellaan etukäteen ja välitetään katsojille reaaliajassa. Tekstitys voi olla näkyvillä kaikille katsojille, jolloin kuka tahansa voi hyötyä siitä. Tekstitys voi olla seurattavissa myös henkilökohtaisilla päätelaitteilla tai vastaavilla.

²¹ Alanen & Hirvonen 2013, 85.

Tekstitys voi olla kielensisäistä tai kieltenvälistä.

Kielensisäinen tekstittäminen tarkoittaa sitä, että tekstitys tehdään ohjelman alkuperäisellä kielellä (esimerkiksi suomenkieliseen esitykseen suomenkielinen tekstitys).

Kielensisäisestä tekstityksestä hyötyvät esimerkiksi henkilöt, jotka eivät kuule tai joiden kuulo on heikentynyt, sekä kieltä opettelevat henkilöt.

Kieltenvälinen tekstitys tarkoittaa sitä, että tekstitys on eri kielellä kuin teoksen alkuperäinen kieli on (esimerkiksi ruotsinkieliseen ohjelmaan suomenkielinen tekstitys).

Kirjoitustulkkkaus

Kirjoitustulkattua ohjelmaa tai palveluja

- Kerro mitä ohjelmaa ja ohjelman ajankohta.
- Kerro mitä palveluja.
- Kerro millä kielellä kirjoitustulkkkaus on tarjolla.

Mitä on kirjoitustulkkkaus?

Kirjoitustulkkkaus tarkoittaa kaiken puheen kirjoittamista luettavaksi tekstiksi mahdollisimman reaaliaikaisesti. Kirjoitustulkkkaus voi olla näkyvillä kaikille katsojille, jolloin kuka tahansa, jolla on vaikeuksia saada tilaisuudessa puheesta selvää, voi hyötyä siitä. Kirjoitustulkkkaus voi vaihtoehtoisesti olla näkyvillä kirjoitustulkin tietokoneen näytöllä, jolloin tulkkausta pystyy seuraamaan ainoastaan muutama henkilö.²²

Kirjoitustulkkkausta voi olla tarjolla esimerkiksi seminaareissa tai keskustelutilaisuuksissa. Se palvelee esimerkiksi henkilöitä, jotka eivät kuule tai joiden kuulo on heikentynyt, sekä kieltä opettelevia henkilöitä.

Selkokieli

Selkokielistä ohjelmaa tai palveluja.

- Kerro mitä ohjelmaa ja ohjelman ajankohta.
- Kerro mitä palveluja.

²² Pesola 2009, 32.

Mitä on selkokieli?

Selkokieli on yleiskieltä luettavampi ja ymmärrettävämpi kielimuoto, joka voi palvella esimerkiksi kehitysvammaisia sekä kieltä opettelevia henkilöitä²³. Selkokielellä voi olla tarjolla esimerkiksi esityksiä, opastuksia, esitteitä, tietoa verkkosivuilla, seinätekstejä tai kirjallisuutta.

Tarjolla aineistoja ja palveluja monilla eri kielillä.

- Kerro mitä aineistoja tai palveluja.
- Kerro millä kielillä aineistoja ja palveluja on tarjolla.

Avustavat koirat

Avustaja- ja opaskoirat ovat tervetulleita.

Lain mukaan omistaja voi ottaa opas- ja avustajakoiransa mukaan kaikkialle.²⁴

3 Mihin saavutettavuustiedot laitetaan?

Monet kävijät ovat tottuneet etsimään kohteen saavutettavuustietoja verkkosivuilta. Saavutettavuustiedoille kannattaa luoda verkkosivuille oma osionsa otsikolla ”Saavutettavuus”. Osio kannattaa sijoittaa helposti löydettään paikkaan kuten päävalikkoon. Näin käyttäjät löytävät tiedot mahdollisimman helposti ja nopeasti. Linkki saavutettavuus-osioon kannattaa lisäksi laittaa yhteystiedot-osioon. Saavutettavuus-osio kannattaa käntää kaikille niille kielille, joita sivustolla on tarjolla. Lisäksi on tärkeää huolehtia verkkosivujen esteettömyydestä kuten siitä, että niitä voi käyttää erilaisilla apuvälineillä.

Ohjelmatarjontaan liittyvistä saavutettavuuspalveluista kuten tiettyjen esitysten tulkkauksista ja tekstityksistä kannattaa kertoa aina myös kyseisten esitysten yhteydessä. Esimerkiksi esityksen esittelysivulla sekä esityskalenterissa on tärkeää olla

²³ Selkokeskus 2014.

²⁴ Valtakunnallinen vammaisneuvosto 2014.

maininta siitä, jos tietyssä näytöksessä on esimerkiksi viittomakielinen tulkkaus tai tekstitys, tai jos sellainen on mahdollista järjestää tai tilata.

Painetussa viestinnässä, kuten esitteissä, julisteissa ja flyereissa, kannattaa kertoa samat saavutettavuustiedot kuin verkkosivuilla. Tiedot kannattaa sijoittaa oman saavutettavuus-otsikkonsa alle tai esimerkiksi yhteystietojen yhteyteen, jotta ne olisivat mahdollisimman helposti löydettävissä. Jos tila on hyvin rajallinen ja tietoja täytyy karsia, on tärkeää kertoa ainakin onko tila esteetön, onko siellä esteetön wc ja onko käytössä induktiosilmukka. Lisäksi on hyvä kertoa yhteystiedot henkilölle, jolta saa lisätietoja saavutettavuudesta. Myös painetussa viestinnässä on tärkeää kertoa ohjelmatarjontaan liittyvistä saavutettavuuspalveluista sekä saavutettavuus-osiossa että kyseisten esitysten yhteydessä.

Lähteet

- Alanen, Anukaisa ja Hirvonen, Maija 2013. Esipuhe: Erityisryhmien viestintä ja viestinnän esteettömyys. *Puhe ja kieli*, 33:3. s. 85–89. Viitattu 2.4.2014.
ojs.tsv.fi/index.php/pk/article/view/9429/6718
- Invalidiliitto ry 2014. Kulkuväylät. Viitattu 2.5.2014.
www.esteeton.fi/portal/fi/tieto-osio/rakennettu_ymparisto/kulkuvaylat/
- Invalidiliitto ry 2009. ESKEH-projekti. Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Tiedonkeruulomake. Viitattu 16.4.2014.
www.esteeton.fi/portal/fi/esteettomyysprojektit/eskeh-projekti_esteettomyden_arviointimenetelman_ja_kartoituslomakkeen_kehittaminen/
- Kaartinen, Sini & Linnapuomi, Aura 2014. *Tapahtumia kaikille! Opas saavutettavan kulttuurifestivaalin järjestämiseen*. Kulttuuria kaikille -palvelun julkaisuja 2/2014. Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry ja Finland Festivals ry. 1. painos.
- Kuulokynnys 2014. Kuuloliitto ry. Induktiosilmukat ja muut äänensiirtomenetelmät. Viitattu 5.5.2014.
www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/kuunteluymparisto/hyvan_kuunteluympariston_kriteerit/induktiosilmukat/
- Kuuloliitto ry 2014. Induktiosilmukka. Viitattu 11.4.2014.
www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/apuvalineet/induktiosilmukka/
- Linnapuomi, Aura & Paqvalén, Rita & Salovaara, Sari & Turpeinen, Iida 2014. *Teatteria kaikille! Opas teattereille saavutettavaan toimintaan*. Kulttuuria kaikille -palvelun julkaisuja 1/2014. Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry ja Suomen Teatterit ry. aDigi Oy. Helsinki
- Markkula, Eija-Liisa 2014. Sähköpostihaastattelu 5.5.2014. Haastattelijana Aura Linnapuomi.
- Pesola, Kirsti 2009. *Esteettömyysopas - mitä, miksi miten*. Invalidiliiton julkaisuja O.39. Tyylipaino Oy.
- Pesola, Kirsti 2015. Sähköpostihaastattelu 27.4.2015. Haastattelijana Outi Salonlahti.
- Rakennustietosäätiö 2007. *Esteetön rakennus ja ympäristö. Turvallinen toimia ja liikua, suunnitteluopas*. Rakennustietosäätiö.
- Ruskovaara, Anna (toim.) 2009. *Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle*. Invalidiliitto ry / ESKEH-projekti. Invalidiliiton julkaisuja O.38., 2009. Kirjapaino Öhrling Oy.
- Salo, Outi 2013. *Viestintää kaikille - Saavutettavan viestinnän opas kulttuuritoimijoille*. Päivitetty versio 2013. Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. aDigi Oy. Helsinki.
- Salovaara, Sari 2014. Haastattelutapaaminen 19.5.2014. Haastattelijana Aura Linnapuomi.
- Selkokeskus 2014. Selkokielen määritelmä. Viitattu 19.12.2014.
papunet.net/selkokeskus/teoriaa/maaritelma.html
- Valtakunnallinen vammaisneuvosto 2014. Palvelukoira asiakkaana. Viitattu 13.5.2014.
www.vane.to/index.php?option=com_content&view=article&id=74:palvelukoira-asiakkaana&catid=3:kirjasto&Itemid=4